

KENTTÄREKISTERÖINTI

Elina Kuisma

10/2019

Tiivistelmä

Tekijä	Tutkinto
Elina Kuisma	Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi	Julkisuusaste
Kenttärekisteröinti	Julkinen
Ohjaaja	Opinnäytetyön muoto
Markku Myllylä	Tutkimuksellinen opinnäytetyö
<p>Tämä opinnäytetyö käsittelee kenttärekisteröintiä, eli rikoksesta epäillyn rekisteröimistä partioautossa. Tyypillisesti henkilörekisteröinti suoritetaan poliisiaseman tiloissa, mutta sitä aiotaan uudistaa ja jalkauttaa myös valvonta- ja hälytyssektorille, jotta rekisteröintimääriä saataisiin nostettua. Lounais-Suomen poliisiasemalla muutama partio on jo tehnyt kenttärekisteröintejä. Tämän opinnäytteen tavoitteena on, että lukijalle syntyy käsitys siitä, miksi kenttärekisteröintejä tulisi tehdä, mitä haasteita ja huomioonotettavia seikkoja rekisteröinti kenttä- olosuhteissa tuo mukanaan ja minkälaisia ovat käytännön kokemukset sekä esille tulleet kehittämiskohteet tähän mennessä.</p> <p>Aluksi esittelen henkilörekisteröinnin säädösperustaa sekä sen tarkoitusta ja käytännön toteuttamista, jonka jälkeen esittelen kenttärekisteröinnin työtapoja ja niitä syitä, miksi kenttärekisteröinti nähdään tarpeellisenä. Itse tutkimuksen toteutin haastatteluiden avulla. Haastattelin henkilörekisteröinnin parissa paljon töistä tehnyttä vanhempaa konstaapeli Hanna Laaksosta, joka on kenttärekisteröinnin asiantuntija Lounais-Suomen poliisilaitoksella, sekä kolmea valvonta- ja hälytyssektorilla Lounais-Suomen Poliisilaitoksella työskentelevää poliisimiestä, jotka ovat käytännössä jo tehneet kenttärekisteröintejä. Haastatteluilla pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiini, jotka käsittelevät kenttärekisteröinnin käytännössä sujumista, sekä hyviä puolia ja haasteita, joita olosuhteet luovat rekisteröinnille. Pyysin haastatteluissa myös kehitysehdotuksia.</p> <p>Tutkimukseni päätulokset osoittivat, että osittain kokemuksen puutteen, osittain tietoteknisten vaikeuksien vuoksi kentällä rekisteröinti vie partiolta melko paljon aikaa, minkä vuoksi sitä ei koeta erityisen motivoivana. Haasteita luovat muun muassa järjestelmien toimintaongelmat partioautojen työasemilla, toistaiseksi musteella taltioitavat sormenjäljet ja laatuongelmat. Toisaalta on myös ymmärretty kentällä rekisteröimisen tarkoitus rikosten selvittämisen kannalta. Kehitysehdotuksena esitettiin esimerkiksi puhelimeen saatavaa rekisteröinti- sovellusta. Sekä järjestelmiä, että työtapoja, (esimerkiksi sormenjälkien taltioimista) ollaan koko ajan kehittämässä, jotta kenttärekisteröinti helpottuisi.</p>	
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja -vuosi
34	10/2019
Avainsanat	
Henkilörekisteröinti, kenttärekisteröinti, Vitja-Retu-järjestelmä, sormenjäljet, DNA-näyte	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
2 TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	4
3 HENKILÖREKISTERÖINTI... ..	5
3.1 Henkilörekisteröinnin säädösperusta.....	5
3.2 Henkilötietojen käsittely	6
3.3 Henkilörekisteröinnin tarkoitus.....	7
3.4 Rekisteröitävät henkilötuntemerkit ja tuntemerkitiedot.....	8
4 KENTTÄREKISTERÖINTI... ..	14
4.1 Miksi kentällä pitäisi rekisteröidä?.....	14
4.2 Rekisteröiminen partioautossa.....	15
5 TUTKIMUS- JA ANALYYSIMENETELMÄT... ..	18
5.1 Kvalitatiivinen tutkimus	18
5.2 Haastattelut	19
6 TULOKSET.....	21
7 POHDINTAA... ..	25
8 KIITOKSET.....	29
9 LÄHTEET	30

LIITTEET

1. JOHDANTO

Opinnäytetyöni käsittelee kenttärekisteröintiä, jota on lähdetty jalkauttamaan Lounais-Suomen poliisilaitoksella valvonta- ja hälytyssektorin partiolle. Sain ehdotuksen aiheesta Poliisiammattikorkeakoulun opettajalta Heli Jalanderilta, joka kertoi, että tällaista uutta rekisteröimisen tapaa kokeillaan Turussa. Jalander kehotti ottamaan yhteyttä Turun poliisiasemalla työskentelevään vanhempaan konstaapeliin Hanna Laaksoseen, joka on asiasta vastaava henkilö alueellaan.

Henkilörekisteröintiä kehitetään jatkuvasti ja kenttärekisteröinti on osa kehitystyötä. Rikoksista epäiltyjen rekisteröinti jo partioautossa on tulevaisuudessa mahdollisesti tulossa työtehtäväksi kaikille Suomen valvonta- ja hälytyssektorin partioille.

Pakkokeinolain 9. luvun 3. pykälässä todetaan, että ”poliisimies saa ottaa rikoksesta epäilystä tunnistamista, rikoksen selvittämistä ja rikoksentehtäjäiden rekisteröintiä varten sormen-, käden- ja jalanjäljet, käsiala-, ääni- ja hajunäytteen, valokuvan sekä tuntomerkkítiedot ---”. Poliisihallitus on sen sijaan ohjeessaan velvoittanut ottamaan tuntomerkkítiedot, ellei se ole toistuvien rekisteröintien, suhteellisuusperiaatteen tai muun syyn takia ilmeisen tarpeetonta (Poliisihallitus 2013).

Henkilörekisteröinti tapahtuu perinteisesti poliisiaseman tiloissa, joissa on rekisteröintiin tarvittava tila ja välineistö. Rekisteröinnin tekee aseman käytänteistä riippuen joko rikostutkija tai vartija, harvemmin kuitenkin kenttäpartion jäsen. Kenttärekisteröinnin ajatuksena on, että kenttäpartio pystyy tekemään rekisteröinnin partioautossa, jolloin se on mahdollista tehdä, vaikka rikoksesta epäiltyä ei olisikaan tarvetta tuoda poliisiasemalle. Lisäksi tavoitteena on lisätä rekisteröintien määriä.

Kenttärekisteröinti on ajankohtainen aihe, koska se on mahdollisesti tulossa koko maahan valvonta- ja hälytyssektorin partioiden tehtäviin seuraavien muutamien vuosien kuluessa. Turun poliisiasemalla kenttärekisteröintejä on jo etukäteen alkanut tekemään muutama partio. Opinnäytetyöni tekee selkoa kenttärekisteröinnistä ja sen tarkoituksesta kaikille niille, joita asia tulevaisuudessa koskee.

Opinnäytetyöni on tutkimuksellinen, sillä sen tarkoituksena on tutustuttaa lukija Lounais-Suomessa Turun poliisiasemalla jo osittain käytössä olevaan kenttärekisteröintiin, sen

suorittamiseen partioautossa ja siihen, millaisia ovat käytännön kokemukset kenttärekisteröinnistä: mikä sujuu, missä on haasteita, mitä pitäisi kehittää?

Toteutin tutkimukseni tekemällä vierailun Turun poliisiasemalle heinäkuussa 2019. Siellä tutustuin kenttärekisteröintiin käytännössä. Haastattelin tutkimukseeni vanhempaa konstaapeli Hanna Laaksosta sekä kolmea valvonta- ja hälytyssektorilla työskentelevää poliisia, jotka ovat kenttärekisteröintiä jo kokeilleet. Lopputuloksena syntyi opinnäytetyö, joka esittelee poliiseille kenttärekisteröinnin idean ja käytännön, sekä tarkastelee tulosten valossa käytännön kokemuksia uudesta rekisteröimisen tavasta.

Toisessa luvussa esittelen työn tavoitteet ja tutkimuskysymykset, joihin pyrin saamaan vastauksia edellä mainituilla haastatteluilla. *Kolmannessa* luvussa käsittelen henkilörekisteröinnin säädösperustaa, henkilörekisteröinnin tarkoitusta ja sitä, mitä näytteitä rekisteröinnissä taltioidaan ja miten. *Neljäs* luku käsittelee tutkimusmenetelmiä, eli miten aion käytännössä saada vastauksia tutkimuskysymyksiini. *Viidennessä* luvussa siirryn itse asiaan, kenttärekisteröintiin. Kerron, miten henkilörekisteröinti käytännössä tehdään partioautossa ja mihin seikkoihin erityisesti tulisi kiinnittää huomiota kenttä- olosuhteissa. *Kuudennessa* luvussa esittelen tulokset. *Seitsemännessä* luvussa tarkastelen tutkimuskysymyksiini saamiani vastauksia.

2. TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää käytännön kokemuksia kenttärekisteröinnistä, jota on alettu Turussa Lounais-Suomen poliisilaitoksessa jo ennakoivasti tekemään. Tavoitteena on opinnäytetyö, jonka lukija saa selkeän kokonaiskuvan siitä, mitä on kenttärekisteröinti, miten se käytännössä tehdään partioautossa ja minkälaisia ovat käytännönkokemukset tähän mennessä.

Tutkimuskysymykset pyrkivät ennen kaikkea selvittämään mahdollisia haasteita, ongelmia ja muita kokemuksia, joita kenttärekisteröintejä tehneet poliisimiehet ovat havainneet.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millainen on kenttärekisteröinnin työllistävä vaikutus?
2. Mitä haasteita henkilörekisteröiminen partioautossa tuo mukanaan?
3. Mitä kehitettävää kenttärekisteröinnissä on tällä hetkellä?

3. HENKILÖREKISTERÖINTI

Rikoksentekijöitä on ammoisista ajoista lähtien pyritty tunnistamaan ja jollain tavalla merkitsemään tai rekisteröimään. Keinot ovat vaihdelleet polttomerkinnästä kehon mittoihin perustuviin tunnistusjärjestelmiin, mutta nykyisen kaltainen, sormenjälkiin perustuva tunnistaminen on perua vasta 1900-luvun alusta. (Himberg 2002, luku Kriminalistiikan ja forensisen tieteen historiasta, luettu 10.9.2019).

Sormenjäljet huomattiin lyömättömiksi, kun piti tunnistaa epäilty rikollinen rikospaikalta löytyneen sormenjäljen perusteella. Suomessa sormenjälkien rekisteröiminen muuttui järjestelmälliseksi vuonna 1908, kun Helsingin poliisilaitokselle perustettiin tuntomerkkitoimisto. Teknologian kehittymisen myötä 1980-luvulla otetaan käyttöön automaattinen sormenjälkien tunnistuslaite AFIS, ja hieman ennen vuosituhaten vaihdetta DNA-tekniikka mullistaa teknisen rikostutkinnan ja epäiltyjen rekisteröimisen. (Himberg 2002, luku Kriminalistiikan ja forensisen tieteen historiasta, luettu 10.9.2019).

Nykyään DNA-näytteiden ottaminen rikoksesta epäillyltä kuuluu rutiinitoimenpiteisiin, samoin valokuvaaminen, sormenjälkien taltioiminen ja jopa ääninäytteen taltioiminen. Nykyaikainen tekniikka ja rikosteknisen laboratorion ylläpitämät tuntomerkkirekisterit mahdollistavat tehokkaan rikosten selvittämisen. Se edellyttää kuitenkin, että rikollisia (niin uusia kuin ”vanhoja tuttujaakin”) myös jatkuvasti rekisteröidään. Rekisteröinti tulisikin nähdä tärkeänä lenkkinä rikosten ennalta estämisen ja selvittämisen ketjussa.

3.1 Henkilörekisteröinnin säädösperusta

Pakkokeinolain 9. luvun kolmannessa pykälässä (22.7.2011/806) säädetään henkilötuntomerkkien ottamisesta. Poliisimies saa ottaa rikoksesta epäillyltä henkilötuntomerkit, joita ovat sormen- ja kädenjäljet, jalanjäljet, ääni- ja käsialanäyte, hajunäyte sekä valokuvat ja tuntomerkkitiedot (Helminen ym. 2014, luku Muuhun kuin vapautteen kohdistuvat pakkokeinot). Henkilötuntomerkkien ottamiseen eli rikoksesta epäillyn rekisteröimiseen ei tarvita pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräystä, eikä rekisteröiminen riipu rikokselle säädetystä ankarimmasta rangaistuksesta. Pakkokeinolaki antaa poliisimiehelle mahdollisuuden rikoksesta epäillyn rekisteröintiin (”Poliisimies saa ottaa rikoksesta epäillystä--- sekä tuntomerkkitiedot”), kun taas Poliisihallituksen antama ohje velvoittaa siihen.

Muusta kuin rikoksesta epäilyistä henkilöstä saadaan ottaa henkilötuntemerkit painavista rikostutkinnallisista syistä, mikäli tutkittavana olevasta rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. (Helminen ym. 2014, luku Muuhun kuin vapauteen kohdistuvat pakkokeinot).

3.1.1 DNA-näyte.

Pakkokeinolain 9. luvussa säädetään myös DNA-näytteen taltioimisesta. DNA-näyte voidaan ottaa rikoksesta epäilyistä, mikäli hänen epäillään syyllistyneen rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta. (Helminen ym. 2014, luku Muuhun kuin vapauteen kohdistuvat pakkokeinot). DNA-näytteen ottaminen on henkilönkatsastusta ja siihen vaaditaan siten pidättämisen oikeutetun virkamiehen määräys. Pakkokeinolain DNA-näyte voidaan ottaa muulta kuin rikoksesta epäiltyiltä, mikäli tutkittavana olevasta rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta ja näytteen ottamisella katsotaan olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. DNA-tunnistietoja ylläpitää keskusrikospoliisin rikostekninen laboratorio.

3.1.2 Henkilötuntemerkkien ottaminen ulkomaalaiselta.

Poliisi ottaa henkilötuntemerkkejä muiltakin kuin rikoksesta epäiltyiltä. Ulkomaalaislain (30.4.2004/301) 7. luvun 131:n pykälän mukaan poliisi saa ottaa henkilötuntemerkit ulkomaalaisesta, jonka henkilöllisyys on epäselvä, joka on hakenut oleskeluluvan tai saanut sellaisen, tai joka on päätetty käännättää tai karkottaa maasta. Näiden ulkomaalaisten henkilötuntemerkitiedot tallennetaan omaan rekisteriinsä, ei rikoksesta epäiltyjen rekisteriin.

3.2 Henkilötietojen käsittely

Hallituksen esityksessä (HE 242/2018, eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi) todetaan, että henkilötiedot kuuluvat perustuslain toisen luvun 10. pykälän mukaisen yksityiselämän suojan piiriin ja se rajoittaa henkilötietojen käsittelyä myös poliisissa. Laki henkilötietojen käsittelystä poliisissa (10.5.2019/616) sekä muut henkilötietojen käsittelyä säätelevät lait onkin laadittu siten, että ne rajoittavat muun muassa henkilötietojen säilytysaikoja, sisältöä ja sallittuja

käyttötarkoituksia. Poliisi saa käsitellä lakisääteisten tehtäviensä suorittamiseksi tarpeellisia henkilötietoja, jotka muodostavat rekisterin. Tuntomerkitiedot, sekä ääninäyte, kasvokuvat ja muut biometriset tiedot kuluvat niihin. Tietojen käsittely ei kuitenkaan ilman hyväksyttävää syytä saa perustua esimerkiksi henkilön sukupuoleen, kansallisuuteen tai uskontoon. (Laki henkilötietojen käsittelystä poliisissa).

Lain henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa 33. pykälä velvoittaa poistamaan rikoksesta epäillyn rekisteröintitiedot järjestelmästä viimeistään kymmenen vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta, tai vuoden kuluttua siitä, kun on päätetty, että esitutkintaa ei toimiteta, se lopetetaan tai päätetään. Samoin toimitaan, jos tuomioistuimen lainvoimaisen ratkaisun mukaan nostettu syyte on hylätty tai syyte on hylätty syyteoikeuden vanhentumisen vuoksi. (Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa) Samoin poistetaan DNA- tunnistetiedot. Sen sijaan pelkkä rikosnimikkeen lieveneminen rekisteröinnin jälkeen ei velvoita poistamaan DNA-tunnistetietoa. Mikäli rekisteröity on ollut alle 15- vuotias rikoksen tekohetkellä, hänen tietonsa poistetaan rekisteristä viiden vuoden kuluttua viimeisimmän merkinnän tekemisestä, paitsi jos jokin rikoksista on vain vankeudella rangaistava. (Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa).

3.3 Henkilörekisteröinnin tarkoitus

Hallituksen esityksessä 242/2018 todetaan, että poliisin ja rekisteröitävän oikeusturvan kannalta on välttämätöntä, että poliisi pystyy varmistuman rekisteröitävän henkilöllisyydestä. Se on siis selvitettävä ennen henkilötuntomerkkien tallentamista rekisteriin. Toisaalta, tuntomerkitiedot voivat joissain tapauksissa olla ainoa luotettava keino selvittää asiakkaan todellinen henkilöllisyys ja tällöin valokuva voi olla nimeä oleellisempi tieto. Poliisimies voi ottaa henkilötuntomerkit ja tuntomerkitiedot kaikilta rikoksesta epäillyiltä henkilöiltä, kuitenkin noudattaen Poliisilain säädöksiä, kuten suhteellisuus- ja hienotunteisuusperiaatetta.

Mikäli esimerkiksi epäillyn rikoksen vuoksi kiinniotettu henkilö kieltäytyy kertomasta henkilöllisyyttään, hänet voidaan Poliisilain (22.7.2011/872) 2. luvun 1. pykälän mukaan viedä poliisiasemalle, jossa hänen henkilöllisyytensä voidaan yrittää selvittää. Henkilö saattaa myös olla jostain syystä kykenemätön kertomaan henkilöllisyyttään. Mikäli henkilö on joskus rekisteröity, hänet voidaan tunnistaa esimerkiksi sormenjälkien avulla, tai hakemalla järjestelmästä hänen tuntomerkitietojaan.

Rikospaikoilta taltioidaan näytteitä kuten sormenjälkiä, DNA-tahranäytteitä ja jalkineenjälkiä. Epäillyn henkilöllisyys voidaan saada selville, jos hänet on joskus rekisteröity ja näyte on hyvin otettu. Tällöin näytteestä saadaan ”hitti”, eli keskusrikospoliisin rikosteknisestä laboratoriosta ilmoitetaan, että murtopaikalta löytynyt sormenjälki kuuluu Erkki Esimerkille, joka on aiemmin rekisteröity epäiltyjen tietojärjestelmään. Henkilörekisteröinnin tarkoitus on siis tallentaa tunnistamistietoja rikoksista epäillyistä, jotta heidät voidaan tunnistaa, mikäli he syyllistyvät uudelleen rikoksiin. Rekisteröintitietojen ansioista esimerkiksi tuntemattoman vainajan henkilöllisyys voidaan todeta, tai selvittämättömäksi jääneet rikokset voidaan ratkaista, jos rikoksen tehnyt myöhemmin rekisteröidään toiseen rikokseen.

3.3.1 Uudelleen rekisteröinti.

Aina kun asioidaan rikoksesta epäillyn kanssa, olisi hänet rekisteröitävä uudelleen, mikäli edellisestä rekisteröinnistä ei ole aivan lyhyt aika (muutamia kuukausia). DNA ei muutu, joten sitä ei tarvitse ottaa uudelleen.

Ihminen voi muuttua ulkonäöltään nopeasti esimerkiksi muuttuneen kampauksen, sairauden, painon vaihtelun, huumeiden käyttämisen tai muun sellaisen vuoksi. Sormenjäljet ovat rikosteknisessä laboratorion rekisterissä sitä täydellisempiä, mitä useamman kerran ne otetaan uudelleen koska kerta sormenjäljestä tulee näkyviin hieman eri kohta. Vaikka rikospaikalta löydettäisiin vain ns. osasormenjälki, on todennäköisempää, että siitä saadaan ”hitti”, jos kyseinen sormi on useampaan kertaan rekisteröity. Voi myös käydä niin, että henkilö on rekisteröity vain kerran esimerkiksi varkaudesta, mutta varkaussyyte kaatuukin oikeudessa. Tällöin henkilön tiedot poistetaan tuntomerkkirekisteristä. Mikäli uutta rekisteröintiä ei ole tehty, koska on ajateltu, että on turhaa rekisteröidä uudelleen, ei henkilöstä enää olekaan mitään merkintää hänen myöhempää tunnistamistaan varten.

3.4 Rekisteröitävät henkilötuntemerkit ja tuntomerkkietiedot

3.4.1 Valokuvaus.

Rekisteröitävä henkilö valokuvataan hyvässä valaistuksessa. Hänestä otetaan kokovartalo-kuva edestäpäin, sekä viisi kasvokuvaa: yksi kuva suoraan edestä, sekä kaksi kuvaa 45 asteen kulmassa kummastakin suunnasta edestä ja takaa. Mikäli henkilöllä on esimerkiksi silmälasit, hänet kuvataan sekä silmälaseilla, että ilman. Tarkoitus on, että kuvissa on selvästi nähtävissä hänen yksilölliset kasvopiirteensä. Esimerkiksi hijab tai muu pään ja korvat peittävä asuste on riisuttava valokuvauksen ajaksi. Rekisteriin saa tallentaa vain kyseisen rekisterin kuvien muokkaamisen tarkoitetulla ohjelmalla muokattuja ja rajattuja kuvia. (Rikosteknisen laboratorion sivustot Poliisihallinnon intranetissä Sinetissä, eli RTL-netti, luettu 16.7.2019).

Valokuvaus vaatii siis onnistuakseen hyvän valaistuksen, häiriöttömän taustan ja tarkoitukseen sopivan kameran.

3.4.2 Sormenjälkien taltiointi.

Sormenjäljet ovat jokaiselle ihmiselle täysin yksilölliset. Sormien päissä iho muodostaa pieniä harjanteita, *linjoja*, jotka yhdessä muodostavat kuvioita, esimerkiksi silmukoita ja kaaria. Linjojen haarautumis- ja päättymiskohtia sanotaan erikoiskohdiksi ja ne yksilöivät sormenjäljen. Myös hikirauhasten sijainti linjojen välissä erottaa sormenjäljet toisistaan. (RTL-netti, luettu 16.7.2019, Science direct, luettu 4.6.2019) Hyvin otetussa sormenjäljessä näkyvät selkeästi sormen uurteet, eli linjat, sekä ensimmäinen nivelväli ja jälki on neliönmuotoinen. (Kuva 1). (RTL-netti, luettu 16.7.2019).

Kuva 1. Mustesormenjälki sormenjälkilomakkeessa. (Kuva: Kuvakaappaus Hanna Laakso-
sen tekemästä Kenttärekisteröinti- Powerpointista)

Pakkokeinolain ja Ulkomaalaislain perusteella otetut sormenjäljet tallentuvat sormenjälkien AFIS- tietokantaan. Sormenjäljet voidaan ottaa joko musteella sormenjälkilomakkeelle (kuva 3.), tai sähköisesti AFIS -järjestelmään kuuluvalla työasemalla (kuva 2). Mustesormenjäljet lähetetään postitse rikostekniseen laboratorioon, jossa ne tallennetaan kahden viikon kuluessa AFIS -tietokantaan manuaalisesti. AFIS -päätelaitteella tehdyt rekisteröinnit siirtyvät tietokantaan lähes viiveettömästi. Laite vertailee rekisteröityä sormenjälkeä tietokannassa jo oleviin sormenjälkiin ja ilmoittaa, jos jälki antaa ”osuman”. (RTL-netti, luettu 16.7.2019)

AFIS- päätelaitteeseen kuuluu pikatunnistuslaite (kuva 4), jonka avulla voidaan nopeasti selvittää, onko henkilö rekisteröity jo aiemmin ja jos on, hänen henkilöllisyytensä. Laitteen lasiselle lukualueelle painetaan henkilön etusormi.

Kuva 2. AFIS -päätelaite Turun poliisiasemalla.

Kuva 3. Mustesormienjälkien ottopaikka.

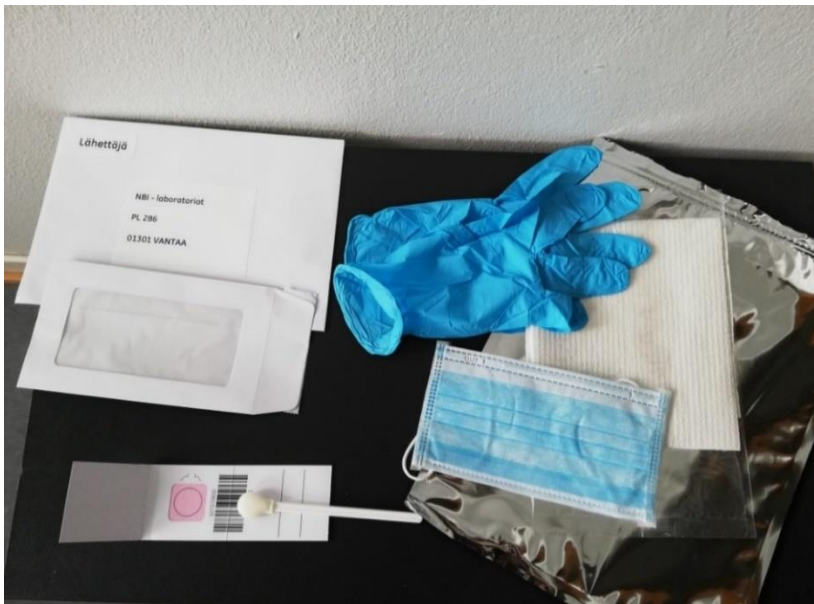
Kuva 4. Pikatunnistuslaite Salon poliisiasemalla.

3.4.3 DNA-näytteen taltiointi.

DNA-näyte taltioidaan näytteenottoon tarkoitetun pakkauksen välineillä (kuva 5.) epäillyn poskien sisäpinnan epiteelisoluista. Koska DNA-näyte on herkkä kontaminaatiolle, on näytettä otettaessa käytettävä pakkauksesta löytyviä kertakäyttökäsineitä ja suusuojainta.

Poskitikkua pyöritellään epäillyn suussa noin minuutin ajan, jonka jälkeen sylkinäyte siirretään tikulta näytealustalle. (RTL-netti, luettu 16.7.2019).

Pakkokeinolain kahdeksannen luvun 33. pykälän mukaan DNA-näytteen ottamiseen tarvitaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätös, sillä se on henkilöön kohdistuvaa etsintää. Koska ihmisen DNA pysyy muuttumattomana koko eliniän ajan, ei näytettä tarvitse ottaa uudelleen seuraavalla rekisteröintikerralla, ellei ole erikseen pyydetty näytteen uudelleenottoa esimerkiksi epäonnistuneen näytteen vuoksi. DNA-näytteen ottamiseen tarvitaan siis näytteenonttopakkaus, sekä tila, jossa näytteen taltioiminen on helppo tehdä ilman suurta kontaminaatoriskiä.

Kuva 5. DNA-näytteenonttopakkaus avattuna. Pakkaus sisältää kertakäyttökäsineet, suusuojaimen, alustan näytteenottoa varten, poskitikun, kortin, johon näyte siirretään tikusta sekä kuoret, joihin näyte laitetaan ja lähetetään rikostekniseen laboratorioon.

3.4.4 Ääninäytteen taltiointi.

Ääninäytteitä on alettu taltioida vuodesta 2014 lähtien rikosteknisen laboratorion ääninäyte-rekisteriin. Ääninäyte taltioidaan soittamalla rikosteknisen laboratorion numeroon, johon rekisteröitävä lukee tämän jälkeen omalla äidinkielellään nauhalle kahden- kolmen minuutin ajan vapaasti (tällöin puhe on luonnollisempaa), tai hänelle annettua tekstiä. Ääninäytteen taltioinnin ajan taustalla ei saa olla minkäänlaisia ääniä. (RTL-netti, luettu 21.8.2019).

3.4.5 Tuntomerkkitiedot.

Epäilystä rekisteröidään järjestelmään vielä tuntomerkkitiedot, joita ovat esimerkiksi pituus, paino, jalan koko, vartalon muoto, kasvojen muoto ja silmien ja hiusten väri. Erityisen tärkeää on täyttää tuntomerkkitiedot huolellisesti silloin, jos epäillyllä on joitakin silmiinpistäviä tuntomerkkejä, kuten eriväriset silmät. Tuntomerkkejä ei ole välttämätöntä valokuvata, ainoastaan erityistuntomerkit, kuten tatuoinnit. Erityisissä tapauksissa epäillyltä voidaan taltioida myös käsiala- ja hajunäyte. Ne eivät kuitenkaan kuulu tavalliseen henkilöre-kisteröintiin.

4. KENTTÄREKISTERÖINTI

Keskusrikospoliisin rikosteknisen laboratorion komisario Sari Pyörökiven mukaan pakkokeinolain ja ulkomaalaislain perusteella tehtäviin henkilörekisteröinteihin liittyviä prosesseja, menetelmiä ja toimintatapoja kehitetään ja kenttärekisteröinti on yksi kehittämiskohde. Poliisin sormenjälkijärjestelmää ollaan uudistamassa ja samaan kokonaisuuteen tuomassa kasvojentunnistusjärjestelmää. Uusine toimintatapojen käyttöönottamisen odottaa vielä tietojärjestelmien kehittymistä, mutta Pyörökivi kertoo, että tavoitteena on seuraavan kahden vuoden aikana saada uudistuneita toimintatapoja käyttöön (Pyörökivi, 4.9.2019)

Henkilörekisteröinnin osalta Pyörökivi muotoilee tavoitteet:

”Hankkeen tavoitteena on yhdenmukaistaa ja kehittää poliisin henkilörekisteröintiprosesseja. Tavoitteena on, että henkilörekisteröinnin tekeminen olisi nykyistä nopeampaa ja sujuvampaa. Työprosesseja pyritään tehostamaan siten, että yksittäiseen henkilörekisteröintiin kuuluva aika lyhenee merkittävästi ja henkilörekisteröintejä tehdään edellytysten täytyessä kattavammin.”

4.1 Miksi kentällä pitäisi rekisteröidä?

Miksi on tarpeellista, että valvonta- ja hälytyspartioissakin tehtäisiin rekisteröintejä? Haastattelussaan vanhempi konstaapeli Hanna Laaksonen kertoi, että asiakkaiden kohtaamisessa pyritään noudattamaan ”yhden kosketuksen periaatetta”, eli toimenpiteet hoidetaan mahdollisimman pitkälle yhdellä kertaa. Rekisteröitävä henkilö voidaan kohdata kaukanakin poliisiasemalta tai kyseessä on sakkojuttu, jonka vuoksi ei muutoinkaan ole tarvetta käydä poliisiasemalla, jolloin on ajanhukkaa ajaa rekisteröintiä varten asemalle, kun se voidaan hyvin suorittaa myös partioautossa.

Kenttäpartiot ottavat rikospaikoilta DNA-tahranäytteitä, sormenjälkiä ja muista näytteitä, joiden avulla tekijä voidaan selvittää vertaamalla näytteitä rikosteknisen laboratorion rekistereissä oleviin näytteisiin. Mutta mikäli epäiltyä ei ikinä rekisteröidä, ei näytteistä ole

mitään hyötyä. Henkilörekisteröinti ja näytteiden otto tulisikin käsittää kokonaisuutena, jossa ilman toista ei toisesta ole hyötyä rikosten ratkaisemisessa ja ennaltaehkäisyssä. Kun rikoksesta epäiltyjä rekisteröidään aina kun lainsäädäntö antaa siihen mahdollisuuden ja vanhat rekisteröinnit päivitetään tarpeeksi tiheästi, paranevat mahdollisuudet rikosten tehokkaaseen torjuntaan ja selvittämiseen.

4.2 Rekisteröiminen partioautossa

Rekisteröinti aloitetaan varmistamalla rekisteröitävän henkilöllisyydestä. Mikäli partioautossa on pikatunnistuslaite, käytetään sitä. Mikäli henkilö on syyllistynyt rikokseen, jonka perusteella voidaan ottaa DNA- näyte, kysytään siihen määräys pidättämiseen oikeutetulta virkamieheltä.

Tuntomerkkitiedot ja erityistuntomerkit kirjataan järjestelmään, tai mikäli tietokone ei ole käytössä (esimerkiksi toinen partion jäsen kirjaa rikosilmoitusta tai sakkoa), tiedot voidaan kirjata paperille ja siirtää järjestelmään myöhemmin.

4.2.1 Sormenjäljet.

Vielä käytössä ei ole autoon sijoitettavaa sormenjälkien lukulaitetta, joten sormenjäljet otetaan Easy print- pikamusteella (kuva 7) sormenjälkilomakkeelle (kuva 8). Partioautoihin on tulossa automaattiset sormenjälkien lukulaitteet tulevaisuudessa, jolloin mustesormenjälkien ottaminen siirtyy historiaan.

Kuva 7. Kaksi erilaista Easy print -pikamustetyynyä.

Kuva 8. Mustesormenjäljen taltioiminen partioautossa. (Kuva: Kuvakaappaus Hanna Laakso-
sosen laatimasta Kenttärekisteröinti- Powerpointista).

4.2.2 DNA.

DNA-näyte otetaan kuten asemallakin, käyttämällä DNA näytteenotto henkilöstä- pakettia. Ahtaassa autossa tai ulkona kontaminaatio tulee ottaa erityisesti huomioon (Kuva 9). Suusuoja ja kertakäyttökäsineet puetaan ensimmäisinä päälle ja pidetään välineet näytteenottoalustan päällä. Partiokaverin ei kannata istua aivan vieressä.

Kuva 9. DNA-näytteen otto partioautossa. (Kuva: Kuvakaappaus Hanna Laaksosen laatimasta Kenttärekisteröinti- Powerpointista)

4.2.3 Valokuvaus.

Valokuvaus on kenttä- olosuhteissa haastavaa johtuen vaihtelevista valaistus- ja sääolosuhteista. On kuitenkin parempi ottaa hieman heikkolaatuisempia kuvia, kuin jättää kuvat kokonaan ottamatta. Taustan tulisi olla mahdollisimman tasainen ja yksivärinen. Sopivissa olosuhteissa otettu kuva voi olla laadultaan täysin verrattavissa rekisteröintihuoneessa otettuun kuvaan. Monissa matkapuhelimissa olevilla kameroillakin otetut kuvat voivat olla laadultaan riittävän hyviä, jos järjestelmäkameraa ei ole partiolla käytettävissä. Erityisesti valokuvaamisessa tulee huomioida rekisteröitävän yksityisyydensuoja. Valokuvaaminen tulisi suorittaa paikassa, jossa ulkopuoliset eivät ole näkemässä. Kasvokuvat voidaan tilan salliessa ottaa partioauton sisällä.

4.2.4 Ääninäyte.

Ääninäyte voidaan taltioida kuten poliisiasemallakin, mutta kenttä- olosuhteissa äänettömän tilan aikaansaaminen voi olla haastavaa. Se voi onnistua sulkemalla auton ovet ja sammuttamalla radiot ja muuta laitteet, jos ympäristö ei muuten ole äänekäs

5. TUTKIMUS- JA ANALYYSIMENETELMÄT

5.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Tutkimukseni kenttärekisteröintijärjestelmästä on *laadullinen eli kvalitatiivinen*. En siis kerännyt suurta numeerista aineistoa esimerkiksi kenttärekisteröintijärjestelmän toimivuuden kuvaamiseksi, tai laskenut tilastollisin menetelmin tunnuslukuja (=kvantitatiivinen tutkimus) (Hirsjärvi, Hurme 2008). Tämän tutkimuksen lopputuloksena ei syntynyt tilastollisesti pätevää faktatietoa järjestelmästä. Päädyin laadulliseen tutkimukseen, koska kenttärekisteröintijärjestelmä on koko maan mittakaavassa ainutlaatuinen ja tuore kokeilu. Koska sillä ei ole pitkää historiaa, on mahdotonta lähteä esimerkiksi vertailemaan asemalla ja partioautossa tapahtuvan rekisteröinnin tehokkuutta tai määriä numeerisesti. Sen sijaan päädyin keskittymään siihen, minkälaisia ovat käytännön kokemukset uudenlaisesta rekisteröinnin tavasta ja miten kenttärekisteröinti eroaa poliisiasemalla tehdystä rekisteröinnistä käytännön tasolla. Toteutin tutkimukseni haastatteluilla.

Kuten Hirsjärvi ja Hurme kirjoittavat kirjassaan *Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö* (2008), kvalitatiivisessa tutkimuksessa nimenomaan pyritään tutustumaan aiheeseen ja ymmärtämään sitä henkilökohtaisen osallistumisen kautta. Toisin kuin kvantitatiivinen tutkimus, se ei pyri ennustamaan tai etsimään syy-seuraus-suhteita. Tulokset raportoidaan kuvailevasti ja ilmiötä monelta kantilta tarkastelevasti – ei lukuina. (Hirsjärvi ym. 2008, 23-24)

Kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillistä on aineiston keruu esimerkiksi haastattelemalla ja havainnoimalla, harkinnanvarainen ja melko pieni otanta sekä tulosten esittäminen kerronnallisesti. (Saaranen-Kauppinen, Puusniekka, luettu 8.9.2019) Eskola ja Suoranta puhuvat kirjassaan *Johdatus laadulliseen tutkimukseen* (2008) *harkinnanvaraisesta näytteestä*. Tutkimuksen aineisto voi olla pienikin, kunhan se on tutkimuksen tavoitteisiin nähden laadukas ja perusteltu. Lisäksi kyseessä on usein otoksen sijaan nimenomaan näyte, eli tutkittavat yksiköt on valittu tutkimukseen sopiviksi, ei tilastollisilla otantamenetelmillä (Eskola, Suoranta 2008, 18). Valitsin tutkimukseni näytteeksi yhteensä neljä poliisia Lounais-Suomen poliisilaitokselta. Hanna Laaksosen siksi, että hän on aiheen asiantuntija, ja kolme muuta siksi, että heillä on Laaksosen ohella kokemusta - enemmän tai vähemmän- kenttärekisteröinnistä. Neljän ihmisen haastatteluista ei luonnollisesti voi tehdä päteviä empiirisiä

yleistyksiä, mutta se ei laadullisessa tutkimuksessa ole tarkoituskaan (Eskola, Suoranta 2008, 65-66). Koska kaikilla neljällä kuitenkin on oman käden kokemusta kenttärekisteröinnistä ja haastatteluissa esille nousseet teemat toistuivat samoina kaikkien neljän kohdalla, voidaan haastatteluista kuitenkin saada sellaisia vastauksia tutkimuskysymyksiini, jotka melko hyvin kuvaavat todellisuutta ainakin tällä hetkellä ja Lounais-Suomen poliisilaitoksella.

Toteutin tutkimukseni vieraillemalla Turun poliisiasemalla 14.- 15.7.2019 ja tutustumalla itse käytännössä kenttärekisteröintiin eli tein osallistuvaa havainnointia, (Saaranen-Kauppinen, Puusniekka, luettu 8.9.2019) ja samalla haastattelin vanhempaa konstaapeli Hanna Laaksosta aiheesta. Elo- ja syyskuun aikana haastattelin sähköpostitse kolmea valvonta- ja hälytyssektorilla työskentelevää poliisia, jotka olivat rekisteröineet rikoksesta epäiltyjä partioautossa. Kaikilla haastateltavilla on usean vuoden kokemus valvonta – ja hälytyssektorin tehtävistä.

5.2 Haastattelut

Turun poliisiasemalla viettämäni kahden työpäivän aikana haastattelin Hanna Laaksosta kenttärekisteröintijärjestelmästä. Hyvärinen, Nikander ja Ruusuvuori kirjoittavat kirjassaan Tutkimushaastattelun käsikirja (2017), kolmesta ryhmästä, joihin tutkimuskysymykset jaotellaan. Nämä ryhmät ovat tutkimuskysymykset, haastattelukysymykset ja aineistolle tehtävät kysymykset. Tutkimuskysymykset olen jo edellä maininnut. Näistä kysymyksistä olen johtanut haastattelukysymykset, joilla pyrin saamaan vastauksia tutkimuskysymyksiini. Kysymykset ovat avoimia, eli haastateltava vastaa niihin omin sanoin. Aineistolle tehtävät kysymykset puolestaan analysoivat saatuja vastauksia: mitä ne kertovat, olenko saanut vastaukset tutkimuskysymyksiini?

Aioin alun perin äänittää ja litteroida Hanna Laaksosen haastattelun, mutta ajan käytöllisten haasteiden vuoksi päädyimme siihen, että vastaukset kirjataan suoraan paperille. Sain haastateltavakseni lisäksi kolme valvonta- ja hälytyssektorilla työskentelevää poliisia, jotka ovat kokeilleet työssään kenttärekisteröintijärjestelmää. He esiintyvät tässä työssä anonyymisti, ja kutsun heitä A:ksi, B:ksi ja C:ksi. Heille laadin oman haastattelulomakkeen ja lähetin sen sähköpostitse. Haastateltava A on tehnyt kenttärekisteröintejä yli 200 kappaletta, B noin viisi kappaletta ja C muutaman. Laaksosen on haastateltavista kokenein kenttärekisteröijä.

Kaikki haastattelut olivat puolistrukturoituja, eli kysymykset olivat valmiiksi muotoiltu siten, että saisin niillä vastauksia tutkimuskysymyksiini. Kysymykset olivat valmiiksi mietitty ja ne rajasivat melko tarkasti vastaajan vastauksien sisältöä. En kuitenkaan antanut valmiita vastausvaihtoehtoja (mikä olisi tehnyt haastatteluista täysin strukturoituja), vaan kysymykset olivat avoimia. (Saaranen-Kauppinen, Puusniekka, luettu 8.9.2019 ja Eskola, Suoranta 2008, 86). Päädyin puolistrukturoituun haastatteluun esimerkiksi teemahaastattelun sijain siksi, että halusin rajata haastateltavien vastauksia niihin seikkoihin, jotka minua kiinnostivat tutkimuskysymyksiäni ajatellen. Ajattelin tämän säästävän myös haastateltavien aikaa, ja olevan siksi käytännöllisempi. Hanna Laaksosen haastattelu on sisällöltään erilainen muiden haastattelujen kanssa, koska halusin häneltä nimenomaan asiantuntijan näkemystä kenttärekisteröintiin. Hänen haastattelussaan. Hänen haastattelussaan on kuitenkin samat elementit kuin muidenkin haastatteluissa.

Analysoin saamiani haastatteluja teemojen avulla (= teemoittelu), eli etsin haastatteluista tutkimuskysymyksiäni avaavia teemoja, esimerkiksi käytännön haasteita kenttärekisteröinnissä. Havainnollistan teemoja suorilla sitaateilla haastatteluista. (Saaranen-Kauppinen, Puusniekka, luettu 8.9.2019 ja Eskola, Suoranta 2008, 174-175). Käsittelen tuloksissa kolmea tulosteemaa, jotka nousivat esille haastatteluissa. Eskola ja Suoranta kirjoittavat:

”Aineistosta voi nostaa tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. Näin on mahdollista vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa.”

6. TULOKSET

Haastattelin kolmea Lounais-Suomen poliisilaitoksella työskentelevää poliisi, jotka ovat rekisteröineet rikoksesta epäiltyjä partioautossa. Lisäksi haastattelin vanhempaa konstaapeli Hanna Laaksosta. Tässä kappaleessa avaan teemoja, jotka erityisesti nousivat esiin haastatteluissa; kenttärekisteröintiin kuluva aika, miten tarpeelliseksi se koetaan, haasteet sekä kehitysehdotuksia.

Rekisteröintiin kuluva aika

Kaikki haastateltavat Laaksosta lukuun ottamatta kokivat yhdeksi ongelmaksi rekisteröintiin kuluvan ajan, joka on pois muusta työskentelystä. Haastateltava A arvioi, että hänellä menee kenttärekisteröintiin aikaa noin 30-40 minuuttia ja siihen on syynä muun muassa rekisteröinti- järjestelmän ja kuvanmuokkausohjelman hitaus. Haastateltava A toteaa ”jos kirjoitetaan sakko ja tehdään rekisteröinti samalla koneella, menee siihen liikaa aikaa”. Tämä on myös oma kokemukseni partioautojen tietokoneiden suorituskyvystä; useampi yhtä aikaa käytössä oleva järjestelmä voi hidastaa koneen toimintaa merkittävästi. Haastateltava A mainitsee rekisteröintiin kuluvaan aikaan vaikuttavan myös esimerkiksi rekisteröitävän mahdolliset tatuoinnit (jotka pitää erikseen valokuvata). A kertoi tehneensä rekisteröintejä uransa aikana hieman yli 200 kappaletta.

Haastateltava B koki kenttärekisteröinnin epätarkoituksenmukaisena sen pitäessä partion pitkään ”poissa pelistä”. B arvioi kenttärekisteröintiin kuluvaan aikaa yhdestä kahteen tuntiin ja kertoi tehneensä kenttärekisteröintejä noin viisi kappaletta. Haastateltava C arvioi, että alusta loppuun suoritettuun kenttärekisteröintiin kuluu aikaa ainakin puoli tuntia. Aikaa vievät C:n mukaan erityisesti partioautossa hitaasti toimiva rekisteröinti- järjestelmä ja ylipäättään toiminta ahtaassa tilassa. Lisäksi valokuvat täytyy siirtää järjestelmään myöhemmin, poliisiasemalla. C kertoi olleensa mukana tekemässä muutamaa kenttärekisteröintiä. Laaksonen arveli, ettei rekisteröintiin mene sen kauempaa, kuin mitä partiokaverilla kuluu aikaa paperitöiden tekemiseen.

Kenttärekisteröinnin tarpeellisuus ja haasteet

Haastatteluissa ilmeni eroja siinä, miten tarpeelliseksi kenttärekisteröinti koettiin. Laaksonen nosti esille rekisteröinnin merkitystä rikostorjunnan kannalta:

”Rikoksesta epäilystä tulee ottaa henkilötuntemerkit ja henkilörekisteröintiin liittyvät näytteet, jotta tunnistamattomat rikosten tekijät saataisiin selville, rikoksia selvitettyä mahdollisimman paljon ja oikeusturva toteutettua kattavasti.”

Laaksonen myös korosti yhden kosketuksen periaatetta, jonka tarkoituksena tässä yhteydessä on, ettei asiakkaan tarvitse tulla erikseen poliisiasemalle rekisteröitäväksi, jos hänen asiansa poliisin kanssa saadaan muuten hoidettua partioautossa. Lisäksi tekemällä kenttärekisteröintejä, partio oppii samalla itse käyttämään rekisteröintijärjestelmää hyödyksi työssään.

Kysyttäessä, millaisissa tilanteissa kenttärekisteröinti on erityisen tarpeellinen, haastateltava B vastasi:

”En keksi sellaista tilannetta helpolla. Ehkä sellaisessa tilanteessa että partiolla ei ole mitään järkevää tekemistä seuraavaan tuntiin ja halutaan harjoitella rekisteröintiä. Aina voi yleensä ajaa paikalliselle poliisilaitokselle rekkaamaan jos on niin raflaava juttu.”

Myöskään A ei maininnut mitään tiettyä tilannetta, jossa kenttärekisteröinti olisi erityisen hyödyllinen, vaan vastasi ” Kun haluaa rekisteröidä jonkun joka mielestäsi olisi tarpeen rekisteröidä.” C koki kenttärekisteröinnin tarpeelliseksi, kun poliisiaseman rekisteröintitilat eivät ole nopeasti tavoitettavissa:

”Poliisihallituksen ohjeen mukaan kaikki rikoksesta epäilty tulisi rekisteröidä. Kenttärekisteröinti tulee kyseeseen erityisesti tilanteessa, jossa rikostapaus käsitellään tien päällä yhdellä kosketuksella paikassa, josta on paljon etäisyyttä lähimmälle poliisiasemalle taikka muuten ei ole tarkoituksenmukaista lähteä kuljettamaan rekisteröitävää poliisilaitokselle.”

Haasteena B mainitsi rekisteröinnin laadun. ”Vaikeaa on sormenjälkien laadukas otto, oikea ympäristö valokuvien ottamiseen ja järjestelmien käyttö partioautojen alkeellisilla varusteilla.” Myös C mainitsi sormenjälkien taltioimisen musteella hankalaksi ja Laaksonen sanoi, etteivät Easy print- musteella otetut sormenjäljet aina vastaa laadultaan asemalla otettuja sormenjälkiä ja että valokuvien ottaminen ulkona asettaa omat haasteensa.

Kaikissa haastatteluissa nousi esille Vitja-Retu järjestelmän takkuaminen partioauton tietokoneella, sekä kuvanmuokkausohjelman kömpelyys ja valokuvien siirtovaikeudet, kuten A toteaa:

”[Kuvanmuokkaus- ohjelma] aiheuttaa päänvaivaa. On todella hidas käyttää. Muutenkin on hidas koko ohjelma.”

Laaksonen:

”Suurin haaste tällä hetkellä on kuitenkin kuvien liittäminen rekisteröintiin poliisiautossa. Kuvien lisääminen vaatii ohjelman, joka ei vielä tällä hetkellä ole kunnolla toiminut poliisiautoissa. Helpointen saa kuvat rekisteröintiin lisäämällä ne jälkikäteen poliisiaseman koneelta.”

Haastateltavat A, B ja C mainitsivat ylimääräisen tavaran olevan mahdollisesti ongelma henkilöautomallisessa partioautossa, jossa säilytystilaa on välttämättömien varusteiden jälkeen hyvin vähän. Haastateltava A:

”Peräluukku on aivan täynnä tavaraa ja jos jotain (esimerkiksi tekniikan salkun) takaa, niin pitää osa tavaroista nostella ulos autosta.”

Tilanpuutetta ei kuitenkaan koettu ylitsepääsemättömäksi ongelmaksi, kuten muun muassa C toteaa:

”Henkilöautomallisissa poliisiautoissa tilaa on vähemmän, mutta pienellä järjestelyllä tavarat saadaan varmasti mahtumaan.”

Kehitysehdotuksia

Haastateltava A nosti esille rekisteröintiin tarvittavien järjestelmien kömpelyyden, joka lisää rekisteröintiin kuluvaan aikaan ja esitti ajatuksen puhelinsovelluksesta, jolla rekisteröinnin voisi hoitaa. Sovellus sisältäisi mahdollisuuden sormenjälkien ja DNA-näytteen ottamiseen ja olisi nopea ja helppo käyttää;

”Ei olisi selityksiä, että rekisteröinti vie liian kauan. --- Jos aikaa menee liikaa, ei kukaan tee rekisteröintejä.”

Haastateltava B kaipasi selkeää ohjeistusta rekisteröinti- asiaan: ”--- vaikka koko valtakuntaan yhdenmukainen ohjeistus asian tiimoilta.” Hän koki myös tarpeellisena sektorikohtaisen tarkastelun siitä, millaisissa jutuissa nykyisillä resursseilla kenttärekisteröinti on tarpeen tehdä. Tärkeimpänä parannusehdotuksena ohjeistuksen lisäksi B mainitsi sormenjälkien taltiointimisen helpottamisen lasertekniikalla ja musteesta luopumisen. C:n esittämiä parannusehdotukset liittyivät järjestelmiin. Hän toivoi rekisteröinti- järjestelmän kehittämistä käyttäjävälisemmäksi myös partioautossa, sekä parannuksia valokuvien käsittely- ja siirtomahdollisuuksiin.

”Yksi kehityskohde olisi myös valokuvien siirtämisen helpottaminen siten, että valokuvat saisi siirrettyä suoraan kamerasta tai älypuhelimesta ajoneuvon tietokoneeseen ja sieltä järjestelmään.”

Laaksonen kehitystoiveet olivat samoilla linjoilla muiden kanssa: sormenjälkien taltiointia tulee kehittää, samoin valokuvien siirtämiseen liittyvät ongelmat täytyy saada ratkaistuksi. Samalla Laaksonen totesi, että näitä ongelmia ratkotaan koko ajan. Sormenjälkien taltiointia uudistetaan ja rekisteröinti- järjestelmän kehittäjätiimi ratkoo järjestelmässä ilmenneitä heikkouksia.

7. POHDINTAA

Henkilörekisteröinnin ja henkilöiden tunnistamisen työtavat ovat pohdituttanut ja kiinnostanut jo liki kymmenen vuotta sitten ja muitakin kuin poliiseja. Tommi Jutila pohti vuonna 2011 Laurea Ammattikorkeakoululle tekemässään opinnäytetyössä sitä, millaisia etuja olisi, jos poliisiautoon voitaisiin sijoittaa sormenjäljen nopeasti tunnistava laite (= pikatunnistuslaite). Jutila haastatteli kolmea poliisimiestä Järvenpään poliisilaitokselta ja kyseli heiltä muun muassa mitä hyötyä sellaisesta laitteesta voisi olla. Haastateltavat mainitsivat tällaisen laitteen mahdolliseksi hyödyiksi esimerkiksi sen, että tilanteissa, joissa rikospaikalla on useampi epäilty ja useita todistajia, on kahden poliisin mahdotonta pysyä kärryillä siitä, keitä paikalla olijat ovat. Nopea ja luotettava tunnistus olisi apuna sellaisessa tilanteessa, vaikka toki laite tunnistaa vain ne, jotka on jo aiemmin rekisteröity sormenjälkirekisteriin. Laitteen olisi hyvä olla kiinteästi autossa, jotta se ei pyörisi pitkin lattiaa, häviäisi tai aiheuttaisi vaaraa onnettomuustilanteessa. Laitteen olisi hyvä olla myös pienikokoinen, jotta sen saisi tarpeen tullen taskuun mukaan. Pikatunnistuslaitteita on nykyään osassa partioautoja. Entä mitä välineitä autoissa voidaan nähdä vaikka kymmenen vuoden päästä?

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni kuului: *Millainen on kenttärekisteröinnin työllistävä vaikutus?* Saamieni haastattelujen perusteella vielä sen verran suuri, että into kenttärekisteröintiin ei ole suurta osalla haastateltavista. Haastateltavien vastaukset vaihtelivat, A ja C arvioivat aikaa kuluvan vähintään puoli tuntia, B arvioi rekisteröinnin kestoksi 1-2 tuntia. Laaksonen arvioi rekisteröintiin kuluvan aikaa noin 15 minuuttia, pois lukien aika, joka kuuluu valokuvien siirtämiseen poliisiasemalla. Erot voivat selittyä kokemuksella: A kertoi tehneensä rekisteröintejä urallaan yli 200 kappaletta, B vain muutaman. C puolestaan kertoi olleensa mukana muutamassa rekisteröinnissä. Hänellä on saattanut olla kokeneempi rekisteröijä partiokaverina, tai sitten ei. Todennäköistä kuitenkin on, että mitä enemmän rekisteröintejä tekee, sitä nopeammin se alkaa sujua.

Työaseman, rekisteröinti- järjestelmän tai muiden järjestelmien hitaudesta johtuvaan viivästykseen partiolla ei kuitenkaan ole mahdollisuuksia vaikuttaa. Kaikissa haastatteluissa nousi esille turhautuneisuus nimenomaan tietotekniikasta johtuvaan rekisteröinnin pitkittymiseen. Järjestelmät toimivat hitaasti partioauton tietokoneella ja rekisteröinti täytyy suorittaa loppuun poliisiaseman tietokoneella, jotta kuvat voidaan siirtää järjestelmään, koska

pääasiassa partioautoissa ei ole kuvanmuokkausohjelmaa, tai se ei toimi. Asiakaskohtaamisen yhteydessä rekisteröintiä voidaan nopeuttaa kirjaamalla henkilötuntemerkit käsin paperille, jolloin tietoja ei tarvitse heti alkaa syöttää järjestelmään. Toisaalta, henkilötuntemerkit täytyy joka tapauksessa siirtää järjestelmään myöhemmin, samoin valokuvat, joten aika niiden siirtämiseen kuluu joka tapauksessa jossain kohtaa työvuoroa. Koko rekisteröinti tulisi suorittaa kerralla, yhden kosketuksen periaatteella. Esimerkiksi valokuvista voi olla haastavaa saada yhtä laadukkaita kuin sisätiloissa otettaessa, mutta on parempi ottaa heikkompilaatuiset kuvat kuin jättää kuvat kokonaan ottamatta.

Se, minkä mittainen rekisteröintiin kuluva aika koetaan liian pitkäksi, voi olla myös työteltävä- ja sektorikohtainen kysymys. Valvonta- ja hälytyssektorilla partiot ovat enemmän sidottuja alueensa tehtävälanteeseen ja Hätäkeskuksen jakamiin tehtäviin. Esimerkiksi kenttävalvonta- ja liikennesektorilla partioilla on mahdollisuus olla itseohjautuvampia ja käyttää enemmän aikaa yksittäisen tehtävän hoitamiseen, ainakin pääsääntöisesti.

Haastateltavista kokeneinkin rekisteröijä Laaksosen jälkeen, A, arvioi rekisteröintiin kuluvan vähintään puoli tuntia aikaa. Puoli tuntia on pitkä aika partiolle olla ”poissa pelistä” kuten B ilmaisi, erityisesti kiireisessä työvuorossa ja sitä voi olla vaikea perustella itselleen ja muille, jos alueella on samaan aikaan tehtäviä odotuksella. Vaikka järjestelmään kirjaamiset ja valokuvien siirtämiset jätettäisiin tekemättä tehtävän hoitamisen yhteydessä, on ne kuitenkin tehtävä myöhemmin. Kun uusi rekisteröintitehtävä on luotu järjestelmään, on sitä aikaa muokata 30 päivää. Mutta jos muokkaus- tilaan jää odottamaan useampi rekisteröinti, ei niiden valmiiksi tekemiselle löydy aikaa myöhemminkään.

Toinen tutkimuskysymykseni kuului: *Mitä haasteita henkilörekisteröiminen partioautossa tuo mukanaan?* Haastattelujen perusteella vaikeuksia tuottavat jo edellä mainitut tietotekniset vaikeudet, sekä vielä toistaiseksi musteella taltioitavat sormenjäljet. Kaikki haastateltavat mainitsivat sormenjälkien taltioimisen mustetyynyillä vaikeaksi ja aikaa vieväksi, ainakin jos jäljistä haluaa laadukkaita. B mainitsi myös haasteelliseksi laadukkaiden valokuvien ottamisen kenttä- olosuhteissa.

Muun muassa näistä haasteista ja ajankulusta johtuen voi olla melko yleistä, ettei kenttärekisteröintiä nähdä valvonta- ja hälytyssektorilla erityisen tarkoituksenmukaisena tai edes aina mahdollisena. Kenttärekisteröinnin idea kuitenkin on, kuten Laaksonen sanoi haastattelussaan, tehostaa rikoksien selvittämistä:

:

”Laadukkaasti toteutettujen henkilörekisteröintien avulla voidaan rikospaikoilta ja rikosten uhreilta taltioituihin näytteisiin saada osumia, jotka auttavat selvittämään rikoksia. --- Kenttäpartiot hoitavat usein jutut yhden kosketuksen periaatteella, jolloin asiakkaan ei tarvitse tulla enää poliisiasemalle. Kenttärekisteröinti hoituu siinä samassa ja saamme rekisteröityä paljon sellaisia ihmisiä, jotka muuten jäisivät rekisteröimättä.”

Ajankäyttöön ja rekisteröinnin käytännön sujuvuuteen liittyvät haasteet ovat tiedossa henkilörekisteröintiä kehittäville. Keskustellessani asiasta Laaksosen hän kertoi, että partioautoihin on jo suunnitteilla sormenjälkiä lukevat skannerit, joten tulevaisuudessa sormenjälkien ottaminen ei siis tule olemaan yhtä haastavaa kuin tällä hetkellä. Myös rekisteröinti-järjestelmää ollaan kehittämässä. Laaksonen kertoi haastattelussaan:

”Hankkeen tarkoitus on tehostaa työprosesseja siten, että yksittäiseen henkilörekisteröintiin kuluva aika lyhenee merkittävästi, josta seuraa se, että rekisteröinnin helpottumisen ja työajan säästön seurauksena rekisteröintien määrä lisääntyy.”

Haastateltava A:n toteama ”Jos aikaa menee liikaa, ei kukaan tee rekisteröintejä.” pitää varmasti paikkaansa. Kenttärekisteröinnin kehittäminen nopeasti ja yksinkertaisesti tehtäväksi nostaisi varmasti motivaatiota rekisteröintiin. A esitti idean puhelimella toimivasta rekisteröinti-sovelluksesta. Idea on mielestäni hyvä. Huomioon otettava seikka on kuitenkin tietosuoja; saataisiinko se varmistettua, jos rekisteröinti-järjestelmää ryhdyttäisiin käyttämään matkapuhelimella? A:n ehdotus on yksi vastaus viimeiseen tutkimuskysymykseen eli *Mitä kehitettävää kenttärekisteröinnissä on tällä hetkellä?* Myös C:n kehitystoive liittyi järjestelmiin, hän koki tärkeäksi rekisteröintiä helpottavaksi parannukseksi sen, että kuvat saisi suoraan kamerasta tai kännykästä järjestelmään, jolloin työvaihe ei veisi aikaa enää asemalla.

Kehittämistä kaipaavat asiat olivat kaikkien haastateltavien mielestä samoja: järjestelmät käyttäjätystävällisemmiksi ja nopeammiksi, ratkaisu valokuvien siirto-ongelmaan ja helpommat työtavat sormenjälkien ottamiseen. Kaikki käytännössä siis kulminoituu työpäätöksen suuruuteen, jonka kenttärekisteröinti partiolta tehtävän yhteydessä vaatii. Mikäli

rekisteröintiin vaadittavat järjestelmät saadaan paranneltua tai uudistettua niin, että niiden käyttö sujuu vaivatta ja sormenjälkien laserlukutekniikka saadaan nopeasti autoihin, uskon, että kenttärekisteröinti pystytään ”myymään” partiolle ongelmitta. Tarkoitus rekisteröintimäärien lisäämisessä on kuitenkin jokaisen helppo ymmärtää: se tehostaa rikosten ennalta estämistä ja selvittämistä, mahdollistaa selvittämättömiksi jääneiden rikosten paljastumista ja sarjoittamista sekä antaa tarkoituksen sille, että rikospaikoilta ylipäätään taltioidaan jälkiä. Lisäksi Poliisihallituksen ohje (2013) henkilötuntemerkkien ottamisesta ja tallentamisesta ei ainoastaan kehota ottamaan tuntemerkkejä, vaan velvoittaa siihen, eikä epäillyn rikoksen törkeysasteella ole merkitystä.

Kun henkilöstö saadaan ymmärtämään rekisteröintien tavoite ja merkitys koko poliisitoiminnalle, on syntyneestä motivaatiosta pidettävä kiinni mahdollistamalla työtavat, jotka eivät kohtuuttomasti hankaloita ja hidasta muiden tehtävien suorittamista.

Tutkimukseni kattaa neljän poliisin kokemukset ja käsitykset kenttärekisteröinnistä, joten tuloksista ei voida vetää pitkälle meneviä johtopäätöksiä aiheesta. Kvantitatiivisen tutkimuksen tulosten luotettavuutta voidaan pitkälti arvioida esimerkiksi otannan edustavuudella, sen koolla ja tilastollisilla menetelmillä, joilla saadaan aineistolle tilastollista merkittävyyttä kuvaavia tunnuslukuja. Kvalitatiivisen tutkimuksen kohdalla tilanne on toinen, koska otos, tai näyte, on pieni. Kahden haastateltavan kokemukset kenttärekisteröinnistä rajoittuivat muutama kertaan. Heidän mielipiteensä ja näkemyksensä asiasta saattaisivat olla erilaisia kokemuksen karttumisen myötä. Toisaalta, kokeneen kenttärekisteröijän ja aiheen asiantuntija Hanna Laaksosen mielipiteet esimerkiksi rekisteröinnin haasteista olivat pitkälle yhteneväiset muiden kanssa ja samat teemat nousivat kaikkien haastatteluissa esille. Siksi uskon, että tutkimustulokseni antavat melko todenmukaista osviittaa siitä, miten kenttärekisteröinti onnistuu partiolta tämänhetkisillä välineillä, ja mitä tulisi kehittää, jotta rekisteröinti onnistuisi vielä paremmin tulevaisuudessa. Tutkimustulosteni luotettavuutta ja yleistettävyyttä voinee paremmin arvioida sitten, kun ja jos joku muu tekee samasta aiheesta uuden tutkimuksen ja hakee vastauksia samansuuntaisiin tutkimuskysymyksiin. Jään mielenkiinnolla odottamaan, mitä tulevaisuus tuo henkilörekisteröinnin osalta tullessaan ja miltä aihe näyttää tämän tutkimuksen valossa esimerkiksi kymmenen vuoden päästä.

KIITOKSET

Kiitos vanhemmalle konstaapeli Hanna Laaksoselle Lounais-Suomen poliisilaitokselle suuresta ja innostuneesta avusta tämän opinnäytetyön tekemisessä.

Kiitos ohjaajalleni Markku Myllylälle Poliisiammattikorkeakouluun neuvoista ja rakentavasta palautteesta.

Kiitos tietämyksen jakamisesta komisario Sari Pyörökivelle.

Kiitokset haastattelemilleni poliisimiehille Lounais- Suomen poliisilaitokselle

LÄHTEET

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8., uudistettu painos. Jyväskylä, Gummerus kirjapaino Oy.

HE 242/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Helminen, Klaus & Kuusimäki, Matti & Rantaeskola, Satu 2012: Poliisilaki. Helsinki, Alma Talent Oy. Sisäinen lähde. Luettavissa:

<https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polamk.idm.oclc.org/teos/EACBJXBTEB>

Luettu 17.5.2019.

Helminen, Klaus & Fredman, Markku & Kanerva, Janne & Tolvanen, Matti & Viitanen, Marko 2014: Esitutkinta ja pakkokeinot. 5., uudistettu painos. Helsinki, Alma Talent Oy. Sisäinen lähde. Luettavissa:

[https://verkkokirjahylly-almatalent-fi-polamk.idm.oclc.org/teos/CABBCXCTEB#kohta:10.\(\(20\)Muuhun\(\(20\)kuin\(\(20\)vapau-teen\(\(20\)kohdistuvat\(\(20\)pakkokeinot\(\(20\):\(10.3.\(\(20\)Paikkaan\(\(20\)kohdistuva\(\(20\)etsint\(\(e4\)\(\(20\):\(10.3.8.\(\(20\)Paikanetsint\(\(e4\)\(\(20\) Luettu 17.5.2019.](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polamk.idm.oclc.org/teos/CABBCXCTEB#kohta:10.((20)Muuhun((20)kuin((20)vapau-teen((20)kohdistuvat((20)pakkokeinot((20):(10.3.((20)Paikkaan((20)kohdistuva((20)etsint((e4)((20):(10.3.8.((20)Paikanetsint((e4)((20)

Himberg, Kimmo 2002: Tekninen rikostutkinta. Johdatus forensiseen tieteeseen. Edita Oyj, Helsinki. Luettavissa:

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/87212/Oppikirjoja9_Himberg_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 10.9.2019.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008: Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki, Yliopistopaino.

Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvoori, Johanna 2017: Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere, Vastapaino. Sisäinen lähde. Luettavissa:

<https://www.ellibslibrary.com/reader/9789517686112> Luettu 4.6.2019.

Jutila, Tommi 2011: Sormenjälkitunnistus poliisin kenttä- olosuhteissa. Helsinki, Leppävaara, Laurea Ammattikorkeakoulu. Luettavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/37882/Opinnayte%20Tommi%20Jutila.pdf?sequence=1> Luettu 12.7.2019.

Laaksonen, Hanna: Kenttärekisteröinti- Powerpoint. Saatu sähköpostitse 15.7.2019.

Poliisihallitus 2013: Tuntomerkkitietojen ottaminen ja tallentaminen. Ohje. 2020/2013/5230.

Pyörökivi Sari, haastattelu sähköpostitse 4.9.2019.

Rikosteknisen laboratorion sivustot Poliisihallinnon intranetissä Sinetissä. Sisäinen lähde. Luettu 16.7.2019 ja 21.8.2019.

Science direct, 2019. Fingerprint identification. Luettavissa: <https://www.sciencedirect.com/topics/computer-science/fingerprint-identification> Luettu 4.6.2019.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. KvaliMOTV-tietoarkisto. Luettavissa: <https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html>. Luettu 8.9.2019

LIITTEET

1. Vanhempi konstaapeli Hanna Laaksosen haastattelulomake
2. Poliisimiehen haastattelulomake

LIITE 1

HANNA LAAKSOSEN HAASTATTELU, Salon poliisiasema, 14.7.2019.

Haastattelija NK Elina Kuisma

K: Kertoisitko hieman omasta taustastasi poliisina?

K: Miten päädyit mukaan kenttärekisteröinnin kehittämiseen?

K: Milloin ja kenen aloitteesta kenttärekisteröinnin kehittäminen lähti liikkeelle?

K: Miksi kenttärekisteröinti koettiin tarpeelliseksi? Mihin sillä pyritään?

K: Miksi on tarpeellista, että poliisi pystyy rekisteröimään henkilön jo ”kentällä”?

K: Mitä osia järjestelmään kuuluu partioautossa? Pystytäänkö sillä suorittamaan koko rekisteröinti, kuten poliisiasemallakin?

K: Aiheuttaako kentällä rekisteröinti haasteita yksityisyydensuojan suhteen?

K: Kuinka pitkään järjestelmä on ollut testauksessa Turussa? Kuinka monessa partioautossa järjestelmä on tällä hetkellä?

K: Minkälaisia käyttäjäkokemukset ovat olleet? Hyviä puolia, korjattavaa

K: Mitkä ovat tulevaisuuden suunnitelmat kenttärekisteröinnin osalta?

LIITE 2

POLIISIMIEHEN HAASTATTELU, elokuu 2019

Haastattelija Elina Kuisma

K: Kuinka kauan kenttärekisteröintimahdollisuus on ollut käytössäne?

K: Kuinka monta kenttärekisteröintiä olette tehneet? (Noin)

K: Miten rekisteröinti tämänhetkisillä välineillä mielestänne onnistuu? Kauanko aikaa se vie?

K: Aiheuttaako lisätavara jotakin haittaa partioautossa?

K: Missä tilanteissa erityisesti kenttärekisteröintimahdollisuus partioautossa on tarpeellinen?

K: Mitä kehittäisitte?